

AKO REAGOVAŤ, KEĎ SA VÁM DIEŤA ZDÔVERÍ O NÁSILÍ

O násilí, ktoré zažívajú alebo zažili, deti často komunikujú nepriamo. Niekedy na problém poukazujú iba v náznakoch (napr. obeť sexuálneho zneužívania sa zmieni o tom, že sa s niekým hráva novú hru). Inokedy signalizujú problém cez svoje správanie (napr. náhle sa odmietajú s niekým stretávať, vykazujú riskantné, sebapoškodzujúce alebo suicidálne správanie). Časť detí môže voľiť aj alternatívne formy vyjadrenia, ako napr. napísanie listu či kreslenie obrázkov. Niekedy predstierajú, že problém, o ktorom hovoria sa netýka ich, ale kamaráta či kamarátky.

„Aby ste vedeli, som neviditeľný iba preto, že ma ľudia odmietajú vidieť.“

(Ralph Ellison)

V roli prijímateľa detského volania o pomoc sa môžete ocitnúť ako rodič, blízka osoba, zamestnanec inštitúcie ktorú dieťa navštevuje. Prejavením svojej dôvery práve Vám, Vás môže aj prekvapiť. Nemusíte byť prví koho dieťa prosí o pomoc, buďte však tí, ktorí pomoc poskytnú. Je dôležité rozpoznať potenciálne náznaky problému a prejaviť o dieťa záujem, tým že sa ho spýtate, či ho niečo netrápi. Vhodné je napr. jemne a príležitostne (aj opakovane) dávať dieťaťu na vedomie, že ste pripravení vypočuť si čokoľvek, o čom by s Vami chcelo rozprávať, keď na to bude pripravené. Odhaľovať zážitky týkajúce sa násilia je pre dieťa náročné, preto sa nemožno čudovať, ak sa k tomu dieťa bude odhodlávať len postupne. Je možné, že spočiatku (možno aj pri viacerých príležitostiach) bude dieťa iba sondovať, ako reagujete. Buďte trpezliví.

Pokiaľ sa z rozhovoru s dieťaťom dozviete, že na ňom je alebo bolo páchané násilie, Vašou prioritnou úlohou je poskytnúť dieťaťu podporu a asistovať pri hľadaní ďalšej pomoci a ochrany.

Existuje niekoľko základných odporúčaní ohľadom toho, ako v takejto situácii reagovať:

Uverte dieťaťu a venujte mu plnú pozornosť

Ak dieťaťu neuveríte, že potrebuje pomoc, nemôžete mu ju poskytnúť. Rešpektujte prianie dieťaťa ohľadne podmienok a miesta na rozhovor: niektoré miesta, ktoré sa ako vhodné môžu javiť Vám, môžu obsahovať podnety, ktoré dieťaťu pripomínajú násilie (napr. byť osamote na tichom, izolovanom mieste s dospelým). Plne sa sústreďte na rozhovor s daným dieťaťom. Vyhýbajte sa čomukoľvek, čo by mohlo vzbudzovať dojem, že ste rozptýlený, duchom neprítomný alebo dokonca, že máte o ňom pochybnosti.

Nevyšetrujte, iba aktívne počúvajte

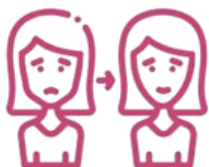
Ak dieťa naznačuje, že sa niečo stalo, požiadajte ho, aby vám povedalo, čo sa stalo, no rešpektujte, že dieťa si samo určuje, koľko Vám toho prezradí. Nie je vhodné na dieťa akokoľvek tlačiť, aby Vám popisovalo details. Nezasypávajte dieťa otázkami. Na účely podania prípadného trestného oznámenia, stačí mať základné informácie o tom, kto, čo urobil (prípadne ak dieťa vzhľadom na vek a rozumové schopnosti vie poskytnúť údaje kedy, kde, za akých okolností). Vašou úlohou nie je zisťovať o danej veci čo najviac podrobností a overovať si pravdivosť informácií. Ak by ste sa o to snažili v rozhovore s dieťaťom, môžete ho nielen poškodiť neodbornými postupmi, môžete ohroziť neskoršie vyšetrovanie a v neposlednom rade sa vzdáte podpornej role, ktorá bude dieťaťu chýbať. Pamätajte na to, že dieťa si vybralo Vás, aby ste ho sprevádzali. S informáciami, ktoré ste sa od dieťaťa dozvedeli, sa v žiadnom prípade nesnažte konfrontovať údajného páchatela. Mohli by ste tým potenciálne ohroziť bezpečie dieťaťa a zároveň zmariť úspešnosť vyšetrovania.

Nevytvárajte dohady

Deti majú vlastný spôsob, akým opisujú svoje zážitky. Nechajte dieťa vyjadrovať sa vlastnými slovami. Nepredpokladajte, že viete, čo má dieťa na mysli alebo čo chce povedať. Nevkladajte dieťaťu do úst slová, ktoré nepovedalo. Niektoré zážitky deti opisujú nekonzistentne v dôsledku traumy alebo svojich rozumových schopností. Nesnažte sa dieťa prichytiť pri nesprávnosti výrokov.

Zachovajte pokoj

Ak sa v rozhovore dozvedáte o násilí páchanom na dieťaťu, môže to vo Vás vyvolať silné emočné rozrušenie. Aj keď to môže byť náročné, zachovajte pokoj. Pokiaľ si dieťa všimne Váš nepokoj, uistite ho, že ono nie je jeho príčinou; v opačnom prípade by ho to mohlo odradiť od pokračovania v rozhovore. Môžete mu vysvetliť, že násilie na deťoch vo Vás vyvoláva hnev a smútok, pretože nikto nemá právo deťom ubližovať. Hovorte pomaly a udržiavajte pokojný spôsob komunikácie. Zdržte sa nenávistných vyjadrení na adresu konkrétneho násilníka. Rešpektujte, že pokiaľ je násilníkom osoba dieťaťu blízka, dieťa s ňou môže mať aj celý rad pozitívnych zážitkov a nevníma ju výlučne negatívne. Zachovanie vzťahu s danou osobou môže byť pre dieťa stále (aj v dlhodobom horizonte) dôležité; nechce aby vzťah skončil, chce iba, aby prestalo násilie. Môže sa stať, že páchatela/ku poznáte v úplne inom kontexte ako dieťa („veď to je taký sympatický/á pán/i“). Vaše pochybnosti môžu patriť k mechanizmom, ktoré sprevádzajú riešenia problematiky násilia. Myslite na to, že si Vás vybralo dieťa, lebo potrebuje pomoc. Nie potencionálne označený alebo identifikovaný páchatel'. Robte všetko preto, aby ste pomohli dieťaťu, nie páchatelovi.

Nevzbudzujte v dieťaťu pocity viny

Hoci zodpovednosť za násilie v plnej miere prináleží páchatelom, sú to často obeť, ktoré sa cítia vinné a zahanbené. Ubezpečte dieťa, že to, čo sa stalo nie je jeho vina. Neposudzujte počínanie dieťaťa pred, počas alebo po zážitkoch násilia. Nekladte dieťaťu obviňujúce otázky typu: Čo si tam robil/a? Čo si urobil/a, že sa to stalo? Prečo si to nezastavil/a? Prečo si mi to nepovedal/a skôr? Neklameš náhodou? Nezastávajú sa páchatela v štýle: Určite to nemyslel tak, ako si to pochopil/a alebo Keby si ho neprovokoval/a tak by sa to určite nestalo. Takýmito nevhodnými otázkami alebo komentármi vyvoláme v dieťaťu pochybnosti nie len o ňom samom, ale aj o nesprávnosti zlého zaobchádzania s ním. Môže to viesť k tomu, že dieťa stratí odvahu pokračovať v rozhovore alebo že dokonca vezme späť svoje tvrdenia.

Ubezpečte dieťa, že je správne, že Vám povedalo, čo sa stalo

Je potrebné dieťa povzbudiť, pochváliť za odvahu, že o násilí povedalo. Dieťa sa môže trápiť, že prezradením toho, čo bolo na ňom páchané, môže niekomu ublížiť. Je dôležité, aby vedelo, že ak v budúcnosti budú vyhovené sankcie voči páchatelovi, nie je to preto, čo povedalo, ale preto, čo samotný páchatel robí alebo urobil. Taktiež, ak by aj došlo k narušeniu alebo rozpadu niektorých vzťahov v dôsledku odhalenia násilia, nebude to vina dieťaťa. Nekladte na dieťa nadmernú zodpovednosť (napr. „ak to teraz nezastavíš, bude ubližovať iným deťom“). Dieťa nemôže byť v postavení zodpovedného za páchanie násilia niekým iným.

Nedávajte dieťaťu sľuby, ktoré nemôžete dodržať

Nikdy dieťaťu nesľubujte, že to, čo Vám povie alebo povedalo, ostane len medzi Vami. Vysvetlite mu, s kým a prečo je potrebné informácie zdieľať. Nesľubujte dieťaťu hladký a rýchly priebeh vyšetrovania, pretože to nemožno odhadnúť.

Dohodnite s dieťaťom ďalšie kroky

Ak dieťaťu vysvetľujete, čo sa bude diať, uistite sa, že Vám rozumie. Objasnite názvy a účel inštitúcií, ktoré spomínate, pokiaľ ich dieťa nepozná. Ak si myslíte, že okrem polície alebo orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, potrebujete o tom, čo ste sa od dieťaťa dozvedeli rozprávať ešte s niekým iným (napr. s riaditeľom školy), dajte o tom dieťaťu vedieť. Ak je relevantné informovať aj rodičov (v prípade, že nikoho z rodičov dieťa neuviedlo ako údajného páchatela násilia), dieťa by na to malo byť tiež vopred pripravené. Násilie na deťoch často zanecháva v obetiach pocit straty kontroly nad životom. Ak je dieťa plne informované o každom kroku, pomáha mu to prechádzať celým procesom s menším stresom a obnovovať pocit sebadôvery a bezpečia.

Vysvetlite dieťaťu, prečo môže byť potrebná odborná pomoc/sprevádzanie na dlhšiu dobu

Cesta dieťaťa sa nekončí zverením sa dospelému. Je potrebné dieťaťu ponúknuť pomoc na dlhšiu dobu v podobe psychologickkej či psychiatrickej pomoci, a vysvetliť, aký to má význam. Následky zlého zaobchádzania s dieťaťom môžu mať rôzne podoby ako napríklad fyzické ťažkosti, nočné mory, náhle záblesky spomienok na násilie. Ak sú ponechané bez vysvetlenia a terapeutickej intervencie, utrpenie dieťaťa sa môže zbytočne predlžovať. Taktiež aj prípadný trestnoprávny proces môže pre dieťa predstavovať psychickú záťaž, ktorú s odbornou pomocou môže zvládať významne ľahšie.

Po skončení rozhovoru vyhotovte písomný záznam

Urobte tak čo najskôr, kým máte informácie v čerstvej pamäti. Do záznamu uveďte miesto, dátum, čas a trvanie rozhovoru, kto bol prítomný, okolnosti vedúce k rozhovoru, čo ste sa od dieťaťa dozvedeli a čo ste sa ho pýtali. Snažte sa o maximálnu presnosť. S informáciami narábajte citlivo a nič nezatajujte. V zápise opíšte vyjadrenia dieťaťa, snažte sa o čo najmenej vlastných domnienok a názorov. Takýto písomný záznam môže byť významným dôkazom pri neskoršom objasňovaní prípadu. V zápise môžete zachytiť mnohé veci, ktoré sa Vám neskôr nemusia hneď vybaviť.